

Studia Biblica Slovaca

Ročník 11

2019

Číslo 1

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XI (2019), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

Georg BRAULIK OSB (Wien, AT)
Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)
Jeremy CORLEY (Dublin, IE)
Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, IT)
Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)
Juraj FENÍK (Košice, SK)
Massimo GRILLI (Roma, IT)
Leslie HOPPE OFM (Chicago, US)
Peter JUHÁS (Münster, DE)
Branislav KLUŠKA (Ružomberok, SK)
Róbert LAPKO (Košice, SK)

Libor MAREK (Detroit, US)
Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)
Petr POKORNÝ (Praha, CZ)
Jaroslav RINDOŠ SJ (Bratislava, SK)
Milan SOVA (Bratislava, SK)
Fides Iveta STRENKOVÁ CJ (Prešov, SK)
Jozef TIŇO (Bratislava, SK)
František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Miroslav VARŠO (Košice, SK)
Ian YOUNG (Sydney, AU)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Redaktor pre recenzie: Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, IT)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave publikácie sa podieľali: Lionel Goh OFM, Zuzana Očkajáková, Rosario Pierri OFM, Milan Tomaga, Lucilla Mária Tongelová SDR a Kevin Zilverberg.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v dvoch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014
Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2019

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

e-ISSN 2644-4879

EV 3744/09

Od kráľovho krčaha k prorokovmu

Prieskum motívu „krčaha“ נקטף v masoretskom texte

Blažej Štrba

Knihy Samuelove nešetria opisom napätia medzi prvým kráľom Šaulom a jeho budúcim nástupcom Dávidom. Do tejto témy možno zaradiť aj dve podobné epizódy v 1Sam 24 a 26¹. V oboch kráľ Šaul vyťahne s tritisíc mužmi do južných púštnych oblastí Engadi a Zif (1Sam 24,2-3; 26,2) a prenasleduje Dávida (porov. 24,15; 26,18.20). V oboch epizódach sa Dávid so svojimi vybranými mužmi dostane nebadane do bezprostrednej blízkosti kráľa a namiesto jeho zneškodnenia si so sebou vezme dôkazový materiál. V jaskyni pri Engadi odtiaľ kúsok z okraja kráľovho plášt'a (24,5-6), kým v púšti Zif vzal kráľovi kopiju a krčah na vodu (26,11-12). Pri oboch tajných akciách sa Dávid v rozhovore so svojimi mužmi ukáže ako bezúhonný ctiteľ kráľa, ktorý nedovolí ani svojim mužom siahnuť na život Pánovho pomazaného (24,7-8.14.18; 26,9-11.23). Obe epizódy sa končia pomerne dlhými dialógmi medzi Dávidom a kráľom, resp. jeho vojvodcom Abnerom (24,9-22; 26,14-24). Okrem mnohých ďalších podobností majú tieto dve analogické narácie aj rozdielnosť². Prvá narácia je zasadená do púšte pri Engadi, kým druhá do púšte Zif. Kým prvá epizóda začína ošemetnou scénou kráľa, ktorý vykonával potrebu v jaskyni a vyznieva skôr ako satira, v druhej epizóde sa Dávid v noci dostane až do stredu nepriateľského tábora a v absolútnej utajenosti sa vráti ako vojenský hrdina s veľkorysým charakterom, ktorý neodstránil svojho nepriateľa a prenasledovateľa³. Do tretice ešte jeden malý

¹ V množstve literatúry je i mnoho rôznych prístupov k týmto dvojičkovým rozprávaniam. Stačí nahliadnuť do niektorých ako napr. WEARNE, *Reading Samuel as Folklore*, 337-354; EDENBURG, "David Reproached Himself", 467-478; DIETRICH, *1Sam 13-26*, 688-731, 801-837. CAMPBELL, *Diachrony and Synchrony*, 57-62; ADAM, *A Didactic Case Narrative*, 99-122; VAN SETERS, *Two Stories of David*, 93-104; MCKENZIE, *Elaborated Evidence*, 437-444, s hojnou literatúrou; TSUMURA, *The First Book of Samuel*, 563-574, 594-607; EDENBURG, *How (Not) to Murder*, 64-85; FOKKELMAN, *Narrative Art*, 451-473, 529-551.

² Podrobnú komparáciu dvoch epizód a prehľad výskumu uvádza DIETRICH, *1Sam 13-26*, 693-698; porov. tiež TSUMURA, *Samuel*, 595; KLEIN, *1 Samuel*, 236.

³ Porov. EDENBURG, "David Reproached Himself", 475.

rozdiel. V prvej epizóde si Dávid zobral kúsok kráľovho plášt'a, kým v druhej kráľovu kopiju a „krčah na vodu“ צַפְחַת הַמַּיִם. Predmetom tejto exegetickej poznámky bude spomínaná nádoba na vodu, ktorú zaregistroval iba Dávid a ktorá sa v tom istom rozprávaní „stratila“ bez toho, žeby ju Dávid vrátil kráľovi. Cieľom tejto štúdie je ponúknuť alternatívnu kontextuálnu odpoveď na otázku, aké je vzájomné prepojenie siedmich výskytov hebrejského slova צַפְחַת „krčah“ v masoretskom texte.

1 Objavenie a zmiznutie krčaha na vodu v 1Sam 26

V prvej nočnej epizóde, keď Dávid ut'al (ברת) kus z kráľovho plášt'a, pohlo sa v ňom svedomie (24,5.6.12)⁴. To by mohlo svedčiť o nie najčistejšom Dávidovom úmysle. V druhom prípade si Dávid vzal ako dôkazový materiál kráľovu personálnu výbavu – kopiju a krčah na vodu (26,7.8.12.12.16.22). Hoci kúsok plášt'a má tiež určitú dôkazovú hodnotu⁵, odcudzenie dvoch predmetov má väčší význam. To možno usúdiť z Dávidovho záverečného rozhodnutia, aby sa kopija dostala späť ku kráľovi: „Hľa, kráľova kopija! Nech prejde niektorý zo sluhov a nech ju vezme!“ (v. 22) Naproti tomu o vrátení kúska plášt'a nie je vôbec reč. Navyše, v kontexte napätého vzťahu medzi Dávidom a kráľom Šaulom, ktorý chcel opakovane zabiť Dávida kopijou (18,10-11; 19,8-10), niet pochýb, že Dávidovo diametrálne odlišné – mierumilovné – narábanie s kopijou svojho soka má silnú pozitívnu hodnotu v jeho prospech⁶. Dávid kopiju vzal ako doklad, že ju nepoužil proti Šaulovi. Ba čo viac, vyjadril svoj úmysel vrátiť mu ju, keď obozretne žiadal, aby si ju jeden z jeho bojovníkov prišiel prevziať (26,22)⁷. Prečo však Dávid nevrátil krčah na vodu? Hoci tento fakt bol už skúmaný, vysvetlenia sa rôznia. Cieľom tejto štúdie nebude hodnotiť opodstatnenosť niektorých návrhov, ale navrhnúť možnú odpoveď na otázku, aký naratívny význam má strata krčaha na vodu v 2Sam 26 a ako súvisí s Eliášovým krčahom na vodu v 1Kr 19. Odborníkov zaujíma tiež odpoveď na otázku, odkiaľ sa vzal krčah v rozprávaní 2Sam 26. Totiž rozprávač uvedie na začiatku – iba pre čitateľa –, že iba kopija bola pri hlave spiaceho Šaula (v. 7). Zaiste preto, že si ju všimol

⁴ ŠTRBA, Termín „srdce“, 138.

⁵ GUNN, *Fate*, 93-95, navrhol hlbší význam na základe eufemistického významu slova קַנָּה ako pohlavný orgán v textoch Dt 23,1; 27,20; Lv 18,7-19; 20,11-14; Ag 2,12; Rút 3,9.

⁶ Porov. EDENBURG, *How (Not) to Murder*, 81-82.

⁷ Porov. TSUMURA, *Samuel*, 606.

Abisai, ktorý ju chcel hneď v danej chvíli využiť na zabitie Šaula (v. 8). Čitateľa preto prekvapí, keď Dávid prikáže Abisaimu, aby pri odchode od spiaceho kráľa vzal kopiju a krčah na vodu (v. 11). Čitateľovi je zjavné, že Dávid nemyslí iba na zbraň a na odstránenie nepriateľa ako Abisai.

Je vhodné pripomenúť najprv, že odborníci majú odlišný názor na oba predmety. Podľa J. P. Fokkelmana Šaulova kopija symbolizuje jeho nenávisť, smrť i moc, kým krčah na vodu život⁸. Pre M. Hollanda sú dva predmety dôkazom Dávidovej veľkorysosti⁹. Pre W. Dietricha kopija znázorňuje Šaulovu nebezpečnosť, kým krčah núdzu¹⁰.

Mienky odborníkov sa líšia aj vo veci, prečo sa krčah nespomína v Dávidovej reči Šaulovi (vv. 22-24). H. W. Hertzberg¹¹ a K. Koch¹² už dávnejšie vysvetlili fakt diachronicky, a to opačne, že krčah bol doložený ku kopiji neskoršou redakciou, ktorá, údajne, zdvojením vecí mala vyzdvihnúť samotnú udalosť. Fokkelman vykladá fakt z literárneho pohľadu obrazne, že Dávid nechcel občerstvitiť kráľa, teda že mu nechcel dať nádej na novú spoluprácu. Pre čitateľa by to malo byť znamením, že Šaulov život sa blíži ku koncu¹³. Aj C. Edenburgová považuje tento motív ukradnutia vody za mimoriadne zvláštny, hoci je v celom príbehu iba podružný¹⁴. Motív v 1Sam 26 pokladá za prevzatý zo staršej paralelnej epizódy o nebezpečnom získaní vody zo studne z periférie Betlehema (2Sam 23,13-17). V tejto betlehemskej epizóde Dávid potom použil túto ťažko získanú vodu ako tekutú obeť pre Pána (vv. 15-16) a neodvážil sa ju vypiť (v. 17). Preto Edenburgová uvažuje, že aj v našej neskoršej epizóde o prenasledovaní Dávida ju budúci kráľ využil na kult¹⁵, hoci to nie je doložené v texte.

1.1 Dávidov záujem o Šaulov krčah

Pohľad na jednoduchú štruktúru 2Sam 26,1-25 nám poslúži na pozorovanie zaradenia krčaha do deja (porov. Schéma 1). Epizóda má pomerne dlhú a podrobnú expozíciu (vv. 1-5), ktorá uvádza dej z perspektívy Šaula (vv.

⁸ FOKKELMAN, *Narrative Art*, 529, 537, 543; porov. GUNN, *Fate*, 103.

⁹ HOLLAND, *Das erste Buch Samuel*, 271.

¹⁰ DIETRICH, *1Sam 13–26*, 823.

¹¹ HERTZBERG, *Die Samuelbücher*, 166.

¹² KOCH, *Growth*, 142.

¹³ FOKKELMAN, *Narrative Art*, 549.

¹⁴ EDENBURG, *How (Not) to Murder*, 81.

¹⁵ EDENBURG, *How (Not) to Murder*, 82.

2-3a.5*) a Dávida (vv. 3b-5)¹⁶. Nasledujú tri dialógy hlavného hrdinu Dávida s Abisaiom (vv. 6-11), s Abnerom (vv. 14-16) a napokon so Šaulom (vv. 17-25). Pospájané sú motívom Pánovho pomazaného, ktorého Dávid vyzdvihuje, kým seba pokladá za podriadeného Šaulovi (vv. 11.16.23). Nádoba na vodu sa spomína iba v prvej nočnej scéne, keď sa Dávid a Abisai nachádzajú pri spiacom kráľovi (vv. 6-12) a na začiatku dennej scény s Dávidom a Abnerom (vv. 13-16), v ktorej Dávid obviňuje z vážneho zlyhania kráľovho hlavného ochrancu Abnera¹⁷, za čo by mal znášať náležitý trest.

Kopija a občas i krčah na vodu zohrávajú vo všetkých dialógoch dôležitú úlohu dôkazového materiálu¹⁸. Na kopiju upozorňuje čitateľa rozprávač (v. 7), vidí ju Abisai (v. 8) i Dávid (11). Dávid ju aj vezme do rúk (v. 12) a hovorí o nej Abnerovi (v. 16) i Šaulovi (v. 22). Kopija, ktorá znamenala hrozbu smrti pre Dávida (18,10-11; 19,8-10), dokonca sa Šaul pokúsil ňou zabiť aj Jonatána [20,33]¹⁹, je zrazu v narácii nasmerovaná opačným smerom od Dávida k Šaulovi. Dávid nevyužil jej smrtonosnosť, a kopiju vrátil kráľovi.

To, že Dávid vrátil kopiju kráľovi, badať z kontextu. Slovo kopija sa objavuje v Šaulovom príbehu 19-krát²⁰. Z toho 14-krát ide o Šaulovu kopiju²¹. Z posledných siedmich zmienok sa kopija spomína 6-krát v našej stati 1Sam 26. Hoci prevzatie kopije nie je opísané (vv. 22-25), niet dôvodu pochybovať o tom, že kráľ mal záujem o svoju kopiju. Ak narátor vynechá vykonanie výslovne požadovaného skutku, tak iba z dôvodu, že všetko sa tak odohralo. Posledná zmienka o kopiji však potvrdí, že Šaul získal kopiju späť. Mladý Amalekita, ktorý referuje Dávidovi, ako dorazil Šaula, uviedol, že kráľ sa opieral o kopiju.

¹⁶ TSUMURA, *Samuel*, 596-598.

¹⁷ Podľa CRAIG, *Asking for Rhetoric*, 98, Abner sa prehrešil spánkom v čase stráže. O skutočnom dôvode hlbokého spánku – že ho spôsobil Pán (v. 12b) – vie iba čitateľ a na úrovni deja je Abnerov priestupok neospravedliteľný.

¹⁸ SHALOM BROOKS, *Saul and the Monarchy*, 75, pokladá kopiju a krčah na vodu za súčasť bezpodmienečnej výbavy na prežitie v Judejskej púšti.

¹⁹ TSUMURA, *Samuel*, 521.

²⁰ 1Sam 13,19.22; 17,7.45.47; 18,10.11; 19,9.10; 20,33; 21,9; 22,6; 26,7.8.11.12.16.22; 2Sam 1,6.

²¹ 1Sam 13,22 (zámeno); 18,10.11; 19,9.10; 20,33; 22,6; 26,7.8.11.12.16.22; 2Sam 1,6. Iba dvakrát ide o absenciu kopije medzi Izraelitmi (1Sam 13,19.22), trikrát o Goliášovu kopiju (17,7.45.47) a raz o akúkoľvek kopiju pre potreby Dávida (21,9; Dávid dostane iba Goliášov meč, ktorý má kňaz Achimelech k dispozícii).

Schéma 1: Činnosti osôb v 1Sam 26,1-24 a dôkazové predmety

	Dávid	Abisai	Šaul	Abner	kopija	krčah	
Expozícia (vv. 1-5)			Š v Gabae (v. 1a)				
	D na kopci Hachila (v. 1b)						
	D stopuje Šaula (vv. 3b-5a)		Š na Hachile (vv. 2-3a)				
			Š v strede tábora (v. 5b)				
Dávid a Abisai pri spiacom kráľovi (vv. 6-12)	D pozýva na sledenie (v. 6)						
	D a A medzi spiacimi (v. 7)					×	
		A chce zabiť Š (v. 8)				×	
	D zakazuje vraždu (v. 9)						
	D prikazuje vziať trofej (vv. 10-11)					×	×
	nespozorovaný návrat (v. 12)					×	×
Dávid a Abner (vv. 13-16)	Dávid vyzýva Abnera (vv. 13-14a)			Abner reaguje (v. 14b)			
	D obžalúva Abnera a ukazuje trofej (vv. 15-16)				×	×	
Dávid a Šaul (vv. 17-25)			Š rozpozná D (v. 17a)				
	D vyčíta Š prenasledovanie (vv. 17b-20)						
			Š si uznáva vinu (v. 21)				
	D vracia kopiju; prosí ukončiť prenasledovanie (vv. 22-24)				×		
			Š praje úspech D (v. 25)				

Vďaka kopiji možno vypozaovať v prvej scéne (vv. 6-12) napätie medzi Dávidom a Abisaiom, v závere ktorého Dávid pridá nový motív – krčah na vodu. Abisai ako odvážny špeh, vidiac kopiju pri Šaulovej hlave, neváha navrhnúť Dávidovi zlikvidovanie Šaula jednou ranou (vv. 6-8; porov. 2Sam 16,9; 23,18). Príležitosť vykladá teologicky (v. 8a) a Dávida žiada o dovoľenie zneškodniť nepriateľa (v. 8b). Dávid žiadosť rázne zamietne (v. 9a → v. 8b) a varuje pred siahnutím na Pánovho pomazaného (v. 9b → v. 8a). Od v. 10 začne Dávid robiť návrh a, štruktúrne podobne ako Abisai (porov. Schéma 2), najprv dá teologické odôvodnenie (vv. 10-11a; A^D // A^B) a potom Abisaiovi prikáže, aby vzal kopiju od kráľovej hlavy (v. 11b; B^D). Vďaka syntaktickej a sémantickej podobnosti najmä prvej časti dvoch žiadostí (v. 8b a 11b; B^A // B^D) možno vypozaovať ich štruktúrally paralelizmus v piatich prvkoch: 1. častica הַעֲתִיבָה, 2. volitívne výrazy (וְנִכְנַסְתָּ // וְקַח), 3. častica zvýraznenia אֲנִי, 4. výrazy „kopija“ הַחֶבֶרֶת, 5. príslovkové

určenia miesta **וּבְאֶרֶץ מְרוֹאֲשָׁתוֹ** vo v. 8b pripomína hlavu (porov. v. 7: **מְרוֹכָה־בְּאֶרֶץ מְרוֹאֲשָׁתוֹ**) // **וְעַתָּה אֶפְנֶה נָא בְּחַנִּית וּבְאֶרֶץ פַּעַם אַחַת וְלֹא אֲשׁוּבָה לּוֹ** vo v. 11b. A tým obe žiadosti tvoria inklúziu dvoch Dávidových vstupov (vv. 9.10-11b). Navyše Davidovým príkazom sa končí kritický nočný dialóg pri spiacom Šaulovi a Dávidov príkaz rázne ukončí scénu – kopiju preč od Šaulovej hlavy.

Schéma 2: Nočný dialóg Dávida s Abisaiom (vv. 8-11)

Osoby	Obsah reči
Abisaiho návrh (A ^A) dôvodí (v. 8a):	 Boh vydal Dávidovi do ruky jeho nepriateľa.
(B ^A) a žiada (v. 8b):	
Dávidovo zamietnutie (A ^A) a dôvodí (v. 9b):	 Dávid zakazuje Abisaimu zmárnenie Šaula.
Dávidov návrh (B ^D) a prikazuje (v. 11b):	Nemožno siahnuť rukou na Pánovho pomazaného.
	Pánov pomazaný zomiera iba z Božieho riadenia.

Maličkosť, ktorú dodáva Dávid, je nová informácia – okrem kopije má Abisai vziať aj „krčah na vodu“ **צִפְחַת הַמַּיִם**. Možno predpokladať, že Dávidov návrh je dôležitejší ako Abisaiho; bol to Dávid, ktorý sa rozhodol, že bude kráľ a sledovať a Abisai sa k nemu iba pridal (v. 6). Z toho dôvodu získava nová informácia o nádobe mimoriadne dôležitú úlohu, aspoň v Dávidovom návrhu. A práve to nás zaujíma v tomto článku.

Dôraz na nádobu **צִפְחַת** v deji budí i záujem učencov o jej vonkajšiu podobu²². Dietrich mieni²³, že **צִפְחַת** znamená okrúhlu a ploskú keramickú nádobu väčšinou s dvomi uškami pri hrdle, ktorá je známa z vykopávok v archeologickej lokalite Tel Kineret. Podľa M. Nissinena a S. Müngera je tento typ nádoby dobre doložený na začiatku železnej doby²⁴. Podobné nádoby, ale iba s jedným uchom z 11. – 9. stor. pred Kr. našli R. de Vaux pri Nablus (s výškou cca 20 cm)²⁵ a S. Saller (niekoľko malých krčiažkov s výškou 12 cm) v Betleheme²⁶. R. Amiramová kategorizovala tento typ (často dvojfarebne dekorovaných

²² Slovníky *THAT*, *ThWAT* a *NIDOTTE* slovo neuvádzajú. Podľa *Jastrow*, 1296, už v pobiblickej hebrejčine **צִפְחַת** znamenalo delikátne jedlo typu vafel s medom a samotné hebrejské slovo dáva do súvisu s jediným výskytom slova **צִפְחַת** „placka“ v Ex 16,31. KLEIN, *A Comprehensive Etymological Dictionary*, 554, prekladá **צִפְחַת** ako „flat flask, flat jug“, t. j. „ploský krčah“, keďže ide o derivát zo slovesa **צָפַח** „rozšíriť, roztiahnuť“; porov. *HALOT* III, 1048.

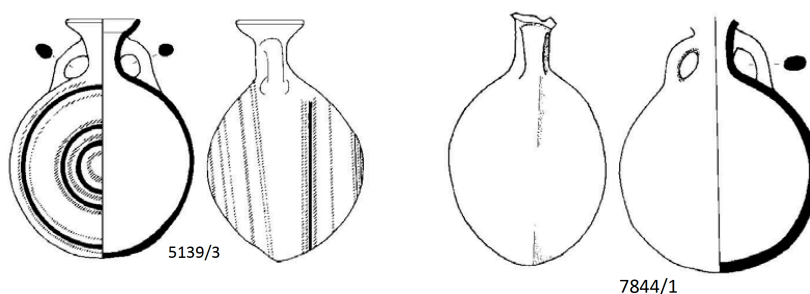
²³ DIETRICH, *ISam 13–26*, 824.

²⁴ NISSINEN – MÜNGER, *Down the River*, 133.

²⁵ DE VAUX, *La quatrième campagne*, 561-564, Pl. XVII.

²⁶ SALLER, *Iron Age Remains*, 173.

a ploskatých) nádob ako Pilgrim-flask „pútnická flaška“, ktoré nepochádzajú pôvodom z Cypru, ale s najväčšou pravdepodobnosťou sú fenicko-severoizraelského pôvodu zo železnej doby I. Avšak rovnaké nádoby s dvomi uchami existovali už aj na konci neskorej doby bronzovej²⁷. V oboch prípadoch možno hovoriť o prenosných nádobách na pitie²⁸. T. Tynjävová systematizovala rôzne typy keramiky z Tel Kineret. Usudzujeme, že niektorému z nasledovných typov keramiky by sa mohla podobat' nádoba תתפצ: krčahu (viacero typov JG01 – JG08 s maximálnymi rozmermi: výška 35 cm, šírka 25 cm, väčšinou s jedným uškom a obvykle aj s výlevkou, alebo so súženým hrdlom), malému krčahu (typy JL01 – JL04, väčšinou so súženým hrdlom) alebo fľaškovitej nádobe, flakónu (FL01 – FL02, malé: s rozmermi cca 8 – 12 cm šírka, 12 – 15 cm výška, priemer hrdla 2 – 3 cm, hrúbka steny pomerne tenká 3 – 4 mm a objem do 25 dcl; väčšie typy mohli byť aj 2 až 3-krát väčšie) z danej lokality zo železnej doby I a II²⁹. Medzi týmito nádobami sú niektoré ploskaté a ľahko prenosné typy krčiažkov, ktoré by sa mohli podobat' Šaulovmu krčahu. Nasledujúce dva ploské krčahy č. 5139/3 a 7844/1 sú oba typu FL02B a sú iba ilustráciou. Avšak bližšie určenie formy nádoby nie je nateraz možné.

Zdroj: TYNJÄ, *From the Field*, 550 (Appendix 5J Flasks).

1.2 Dávidov zámer s krčahom תתפצ v 2Sam 26

Aký bol Dávidov úmysel s krčahom v 2Sam 26, nie je jasné. Všetky zmienky o nádobe sú výsostne späté s Dávidom – dvakrát o nej hovorí (vv. 11.16)

²⁷ AMIRAN, *Ancient Pottery of the Holy Land*, 270-271, 276, 278-281.

²⁸ Porov. DAYAGI-MENDELS, *Drink and Be Merry*, 43-44.

²⁹ TYNJÄ, *From the Field*, 228-254, 545-551. Ďakujem Mgr. Branislavovi Kovárovi, PhD. za konzultáciu vo veci slovenskej nomenklatúry ohľadom antickej keramiky z oblasti SBV.

a raz ju berie (v. 12); text zakaždým zdôrazňuje, že ide o nádobu na vodu **צִפְחָת הַמַּיִם**. V nočnom dialógu pri spiacom kráľovi Dávid kázal Abisaimu vziať kopiju od kráľovej hlavy a krčah na vodu (v. 11). V nasledujúcom verši je to však Dávid, kto vzal oba predmety (v. 12). Tretia zmienka o krčahu je v Dávidovom obvinení Abnera zo zanedbania stráže (v. 16). Avšak Dávidov zámer s krčahom zostáva nešpecifikovaný.

D. T. Tsumura dokázal, že jestvuje literárna štruktúra AXB početne prítomná v hebrejskej Biblii, ktorá je založená na opakovaní a zhode jednotlivých prvkov (porov. Schéma 3). Učenec sa nazdáva, že je prítomná aj v troch prípadoch pri zmienke o kopiji **הַקֶּיִיבָה** (A) a krčahu **צִפְחָת** (B, označený tučným písmom, ktoré boli „pri jeho (Šaulovej) hlave“ (X, označený v rámečku)³⁰. Podľa Tsumuru dvojica kopija a krčah je vo v. 11 prerušená príslovkovým určením „čo (je/boli) pri jeho hlave“ (X), ale modifikuje oba predmety (A i B). Dôvod, prečo ju rozprávač vsunul hneď po kopiji, by mal byť v tom, že rozprávač spomaľuje tempo a o nádobe s vodou sa chce zmieniť pomerne nenápadne.

Schéma 3: Literárna štruktúra AXB v 1Sam 26

v.	Sekvencia	X	B	X	A
11	A-X-B		וְאֵת צִפְחָת הַמַּיִם	אֲשֶׁר מְרֹאֲשָׁתוֹ	וְעֵתָה קָחְנָא אֶת־הַקֶּיִיבָה
12	AB-X	מְרֹאֲשָׁתִי שְׂאוּל	וְאֵת צִפְחָת הַמַּיִם		וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַקֶּיִיבָה
16	AB-X	אֲשֶׁר מְרֹאֲשָׁתוֹ	וְאֵת צִפְחָת הַמַּיִם		וְעֵתָה רָאָה אֶי־הַקֶּיִיבָה הַמְּלֹךְ

Fokkelman zdôrazňuje fakt, že kopija je daná najprv do užšieho súvisu s kráľovou hlavou (porov. v. 7) a až od v. 12 sa tieto dva predmety stanú dvojnásobným atribútom kráľa, čo badať i v Dávidovej reči Abnerovi (v. 16)³¹.

V prípade Abisaiovo nevyplnenia príkazu (v. 12) sú nejasnosti. Podľa Hollanda sa Abisaiovi pravdepodobne kvôli jeho charakteru a temperamentu videlo nepostačujúce vziať veci namiesto toho, aby mohol odstrániť zločinného kráľa³². Pre Dietricha nezhoda medzi príkazom Abisaiovi (v. 11) a Dávidovým skutkom (v. 12) je znakom literárno-kritickej nesúdržnosti textu a zmienka o Abisaiovi by patrila k neskoršej redakčnej vsuvke³³. Druhá možnosť, synchronna,

³⁰ TSUMURA, Coordination Interrupted, 123.

³¹ FOKKELMAN, *Narrative Art*, 537.

³² HOLLAND, *Das erste Buch Samuel*, 271.

³³ DIETRICH, *1Sam 13–26*, 824. Tento výklad už uviedol HERTZBERG, *Samuelbücher*, 166; porov. CAQUOT – DE ROBERT, *Les livres de Samuel*, 320.

spočíva v tom, že Dávid si to radšej rozmyslel a predmety vzal skôr, než by s nimi Abisai vykonal niečo nerozumné. Tretí výklad Dietrich preberá od Bar-Efrata, podľa ktorého Abisai síce rozkaz vykonal, ale keďže bol v službách Dávida, tak skutok platil, akoby to bol vykonal Dávid sám³⁴. M. Sternberg však už dávnejšie poznamenal, že nezrovnalosť medzi rečou a skutkom apeluje u čitateľa na skryté duševné prežívanie hrdinov³⁵.

Je fakt, že v neskorších epizódach v 2Sam vystupuje Abisai ako mocný bojovník (porov. 2Sam 10,9-14), ktorý má pomstychtivejšie návrhy ako Dávid (porov. 2,24; 3,30.39), ktorý mu ich nedovoľuje zrealizovať (porov. 16,9-10). Abisai však ohnivo bráni Dávida (21,17). Prvá zmienka o Abisaiovi je v našom texte a zreteľne dokladá jeho pomstychtivý postoj. I keď je možné súhlasiť s Bar-Efratovým názorom o tom, že fakticky Abisai vykonal rozkaz v 1Sam 26,12, práve vďaka novému prvku o nádobe **וַיִּפְתַּח הַמַּיִם** vo v. 11 a jeho zopakovaní sa v správe vo v. 12 je možné rovnako chápať Dávidovo prevzatie oboch predmetov ako prejav jeho špecifického záujmu o ne. Dávidov zámer však ostáva nejasný.

Bez ohľadu na význam nádoby Dávid nezatajil Abnerovi, že okrem kopije chýba v kráľovej výbave aj nádoba na vodu (v. 16). Fakt, že pri vrátení kopije Šaulovi chýba (v. 22), môže znamenať buď jej malý význam, alebo Dávidov mimoriadny záujem o ňu. O bezvýznamnosti nádoby pre Dávida však možno pochybovať vzhľadom na to, aký dôraz kládol na ňu počas nočného prieskumu. Narácia preto poukazuje na Dávidov špecifický záujem o ňu. Prekvapujúcim faktom je, že v Knihách Samuelových sa už takéto krčah nespomína. Ak bola dôležitá pre Šaula, ako aj pre Dávida, tak jej vytratenie sa z príbehu budí pozornosť. Navyše, keďže krčah sa už ďalej vôbec pri kráľoch neobjavuje, podľa K.-J. Leeho je nepravdepodobné, žeby krčah na vodu v Šaulovom prípade patril ku kráľovským insígniám³⁶. Avšak krčah sa opätovne objaví už iba v 1Kr 17–19, a to v poslednom prípade s takým istým využitím – ako „krčah na vodu“ **וַיִּפְתַּח הַמַּיִם** (19,6). Vzniknuté prekvapenie s nedostatkom informácií o tom, čo sa stalo s krčahom, považujeme za určitý typ naratívnej

³⁴ DIETRICH, *1Sam 13–26*, 824; BAR-EFRAT, *Das Erste Buch Samuel*, 340.

³⁵ STERNBERG, *Poetics of Biblical Narrative*, 244.

³⁶ LEE, *Symbole für Herrschaft und Königtum*, 143-144.

elipsy³⁷, ktorá podnieti čitateľove očakávania³⁸ a ktorej zmysel sa odkryje s objavením krčaha na vodu v poslednom príbehu. Zaiste, že nejde o totožnú nádobu; veď v poslednom prípade ju priniesol Boží posol. Ide iba o ten istý typ krčaha.

2 Vdovin krčah na olej a hrniec na múku v 1Kr 17,8-16

Ďalšie tri výskyty slova „krčah“ כַּרְחָה sú v rozprávaní o zázraku u vdovy v Sarepte, v ktorom má krčah dôležitú úlohu (1Kr 17,12.14.16). Zmienky o krčahu sa nachádzajú v prvej z dvoch navzájom úzko súvisiacich epizód – o zázračnom nasýtení (vv. 8-16) a o vzkriesení syna (vv. 17-24). V oboch epizódach je podľa K. Smelika neizraelitská vdova vykreslená ako protipól inej neizraelitskej ženy Jezabel. To možno vypožorovať z literárne dôkladne skomponovaného textu, v ktorom je viacero krížových odkazov na iné state s Jezabel³⁹. Podobne na literárnej úrovni má aj „krčah“ כַּרְחָה svoje výnimočné miesto – a to iba v prvom príbehu – v zázraku o múke a oleji (vv. 8-16). Na rozdiel od 1Sam 26 nádoba u ženy slúži na olej. Zmienka o nádobe je na troch miestach (porov. Schéma 4), ktoré sú kľúčové pre motív zázraku v príbehu: v reči vdovy (v. 12a), v Eliášovom odôvodnení (v. 14a) a v potvrdení rozprávača (v. 16a).

Príbeh začína Pánovým príkazom Eliášovi ísť do Sarepty k istej vdove (vv. 8-9) a Eliášovým uposlúchnutím (v. 10a). Pri mestskej bráne v Sarepte dá jednej vdove príkaz, aby mu priniesla trochu vody na pitie (v. 10b) a za hrst' jedla (v. 11). Vdova mu zasa podrobne objasňuje jej situáciu: čo nemá, čo má a čo plánuje urobiť (v. 12). Jediné isté, čo má, sú dve takmer prázdne nádoby. Eliáš ju povzbudí v jej pláne (כַּדְבָרָהּ) s jedlom (v. 13a → v. 12b). Dodá, akoby netaktne, nech najskôr pripraví jedlo jemu a až potom sebe (v. 13b). Odvážnu žiadosť Eliáš odôvodňuje odkazom na Pánovo slovo (כֹּה אָמַר יְהוָה; v. 14), podľa ktorého sa dve nádoby nevyprázdnia skôr než bude treba. Vdova poslúchla Eliášovo slovo (כַּדְבָר אֱלֹהִים; v. 15ab → v. 13b), čoho výsledkom bol zázračný dostatok jedla pre celý jej dom počas mnohých dní (v. 15b). Rozprávač potvrdí, že tak ako hovoril Eliáš, všetko sa splnilo podľa Pánovho slova (כַּדְבָר יְהוָה; v. 16)

³⁷ Porov. SKA, *I nostri padri*, 32-33; ZAPPELLA, *Manuale di analisi narrativa biblica*, 188, 215.

³⁸ Porov. STERNBERG, *Poetics of Biblical Narrative*, 283-385.

³⁹ SMELIK, *The Literary Function*, 239-243.

a dve nádoby sa nevyprázdnil. Schéma 4 uvádza hlavné činnosti Eliáša a vdovy spolu s Pánovým výrokom a niekoľko predtým uvedených súvislostí s krčahom.

Schéma 4: Umiestnenie krčaha v príbehu 1Kr 17,8-16

Činnosť (verš)	Obsah (priamej reči) (verš)	Zodpovedajúci výber slov
(A) Eliáš prikazuje vdove:	(A1) priniesť vodu (10b) (A2) priniesť chleba (11b)	קְחִינָא לִי מַעֲטָמִים בְּכַלִּי לְקַחֲנָא לִי פַת־לֶחֶם בַּיּוֹד אִם־יִשְׁלִי מְעוֹג
(B) Vdova odpovedá:	(B1 ^{A2}) čo nemá (12a) (B2 ^{A2}) čo má: múku (M) v hrnci olej (O) v krčahu (B3 ^{A2}) čo pripraví (12b) - sebe a synovi - najedia sa a umrú	כִּי אִם־מָלֵא כַף־קֶמַח בְּכַד וּמַעֲטָשָׁמֹן בַּצִּפְחָת וְהִנְנִי מְקַשֶּׁשֶׁת שְׁנַיִם עֲצִים וּבֹאתִי וְעִשִׂיתִיהוּ לִי וּלְבָנִי וְאֶכְלֶנְהוּ וּמָתָנוּ:
(A') Eliáš odsúhlasí jej plán a dopĺňuje:	(A' ^{B3}) povzbudzuje k príprave (13a) (A' ^{A2}) – najprv pre Eliáša (13b) (A' ^{B3}) – potom pre ňu	אֶל־תִּירָאִי בְּאֵי עֲשִׂי כְדַבְרֶךָ אֶךְ עֲשִׂי־לִי מַשֶּׁם עָגָה קֶטְנָה בְּרֵאשֹׁנָה וְלֶךְ וּלְבַנְךָ תַעֲשִׂי בְּאַחֲרֶנָּה:
(C) Eliáš dôvodí istotou podľa Pánovho slova:	(C ^{B2}) čo bude: M bude v hrnci (14a) O bude v krčahu (C ^{A1}) dažďa bude dost' (14b)	כִּי [כֹּה אָמַר יְהוָה] אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְחַת הַשָּׁמֶן לֹא תִחָסֵר עַד יוֹם תִּתֵּן יְהוָה גֶּשֶׁם עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
(B') Vdova konala podľa Eliášovho slova:	(B'2) – najprv pre Eliáša (15a) (B'3) – potom pre celý jej dom (15b)	וּתְלֶךְ וּתַעֲשֶׂה כְּדַבְרֵי אֱלֹהֵינוּ וּתְאָכַל הוּא־וְהַיָּתָוּא וּבֵיתָהּ יָמִים:
(C') Správa o vyplnení Pánovho slova:	M z hrnca sa nemiňala (16a) O z krčaha neubúdalo podľa Pánovho slova (16b)	כֹּד הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצִפְחַת הַשָּׁמֶן לֹא חָסֵר כְּדַבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֱלֹהֵינוּ: פ

V rozprávaní sa „krčah“ צִפְחָת vyskytuje vždy v dvojici s hrncom כֹּד. Obe slová sú kľúčové pre Pánov výrok (v. 14a), ktorý tvorí ústredný motív (C) epizódy, ako to dokladá aj ich trojnásobné opakovanie (vv. 12a.14a.16a). Napríklad, na rozdiel od plánu vdovy (B3) a Eliášovho dopĺňujúceho príkazu (A') na jednej strane a od stručnej správy o tom, ako to vdova vykonala (B') na strane druhej, ústredný Pánov výrok dominuje v stati tak, že rozprávač ho opäť takmer doslovne zopakuje v závere (C').

Z pragmatického pohľadu na využitie „krčaha“ v príbehu možno usúdiť, že jeho funkcia je v službách zázračného prorokovho konania – presne podľa Pánovho slova. Eliáš na podnet Pánovho slova nevezal nádobu od ženy, ale podporil ju v jej dobrom úmysle a jej úmysel podporil Pánovým slovom (v. 14a),

ktoré bolo pozitívnejšie ako jej konštatovanie. V príbehu sa z krčaha s trochou oleja stal krčah, z ktorého olej už nikdy nechýbal.

O literárnej závislosti príbehu 1Kr 17,8-16 od podobného príbehu s nedostatkom oleja v krčahu (תִּרְסָס) u vdovy a prorokom Elizeom (2Kr 4,1-7) niet pochýb⁴⁰. W. Thiel predpokladá, že Eliášov príbeh pochádza zo zjednocujúcej redakcie Elizeovho príbehu s tradíciou o Pánovom slove zastúpenou najmä vo výroku v 1Kr 17,14a. Ale aj táto druhá tradícia má svojho predchodcu vo výrokoch z Elizeovho cyklu (2Kr 2,21b; 3,16; 3,17; 4,43*; 7,1*)⁴¹. Spomenutá závislosť 1Kr 17,8-16 (od staršieho príbehu 2Kr 4,1-7) podporuje cieľné využitie hebrejského slova תִּרְסָס v príbehu o Eliášovom zázraku s vdovným krčahom.

3 Eliášov krčah v 1Kr 19,6

Siedmy a posledný výskyt slova תִּרְסָס (1Kr 19,6) je v príbehu o Eliášovom úteku na Horeb, presnejšie na púšť v okolí Beršévy. Krčah v ňom dostane Eliáš na začiatku dlhej cesty (vv. 3b-8). Epizóda je pomerne krátka a tvorí prípravu na zjavenie na Horebe (vv. 9-18). Prestrašený Eliáš je na úteku čím ďalej od Jezabel (v. 3). V osobnom utiahnutí sa na púšť si žiada smrť. Dôvodí tým, že nie je lepší od svojich „otcov“ (v. 4), čo Thiel vykladá tak, že Eliáš sa sebakriticky nepovažuje za kompetentného proroka⁴². Verše 5-7 opisujú Eliášovu dvojnásobnú rezignáciu. Završením prvej rezignácie po vyjadrenej túžbe zomrieť je Eliášov spánok pod kríkom kručina púštna (*Retama raetam*)⁴³ (v. 5a: וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן). Završením druhej – opakujúcej sa – rezignácie je tiež návrat k spánku (v. 6: וַיִּשָׁב

⁴⁰ SIEBERT-HOMMES, The Widow of Zarephath, 231-250.

⁴¹ THIEL, *Könige. Teilband 2, Lfg. 1*, 28-30.

⁴² THIEL, *Könige. Teilband 2, Lfg. 4*, 253-254.

⁴³ LXX vo v. 4 asi iba prepisuje hebr. תִּרְסָס na ραθυ a vo v. 5 volí všeobecný názov φυτόν krík, „stromček“; porov. PANCZOVÁ, *Grécko-slovenský slovník*, 1289. Kým aj ostatné dva výskyty hebrejského תִּרְסָס LXX prekladá rôzne ἐρημικός (Ž 120[119],4) a ξύλον (Jób 30,4), Vg prekladá všetky štyri výskyty rovnako *iuniperus* „borievka“. Podľa ZOHARY, *Plants of Bible*, 144 a HEPPEL, *Illustrated Encyclopedia of Bible*, 59-60, ide v 1Kr 19 o krík *Retama raetam*, angl. white broom, ktorý sa podobá u nás známemu prútnavcovi metlovitému (*Genista scoparia*). THIEL, *Könige. Teilband 2, Lfg. 4*, 248, mieni, že ide buď o *Retama raetam* „Ginsterbusch“ alebo o *genista roetam*. Pomenovanie *genista roetam* sa však nenachádza v zozname všetkých 126 názvov tohto druhu. Porov. *Genista – The Plant List*. [cit 14-5-2019]. Ďakujem Dr. Ing. Jaromírovi Kučerovi, PhD. a Nomenklatorickej komisii Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV, ktorá sa uzhodla na slovenskom pomenovaní kručina púštna pre krík *Retama raetam*.

וַיִּשָׁכַב). Totiž Eliášova rezignácia je prerušená anjelským vstupom, ktorý ju postupne premení na nové rozhodnutie. Anjelský vstup (porov. Schéma 5) sa dá jasne rozpoznať v opakovaní slov a samotného motívu vo vv. 5b a 7: Pánov anjel ([יְהוָה] מִלְאָךְ) príde dvakrát (שְׁנִית) a udrie (נָגַע) spiaceho Eliáša (בּוֹ) s rozkazom, aby vstal a najedol sa (קוּם אֲכַל). Rozdiel v dvoch vstupoch anjela je v tom, že po jeho prvom rozkaze Eliáš uprene pozoruje (נֹבֵט) to, čo mu priniesol (v. 6a) a až potom je a pije, kým po druhom rozkaze anjel Eliášovi odôvodňuje, prečo má jesť (v. 7). Aj v ich ďalšom účinku na Eliáša sa líšia, ako to dokladá sekvencia štyroch slovies v každom z nich. Kým po prvom vstupe Eliáš jedol, pil a vrátil sa spať (v. 6b: אָכַל, שָׁתָה, שָׁכַב, שָׁב), po druhom vstupe vstal, jedol, pil a posilnený pokrmom kráčal až 40 dní k Horebu (v. 8a: קוּם, אָכַל, שָׁתָה, הֵלֵךְ).

Schéma 5: Dva anjelské vstupy

Rozdielnosti	Rozkaz	Reč	Úder	Príchod anjela	v.
	קוּם אֲכַל:	וַיֹּאמֶר לוֹ	נָגַע בּוֹ	יְהוָה מִלְאָךְ	5b
וַיִּבֶט יְהוָה מִרְאֵשׁתּוֹ עַגְת רְצָפִים וַצַּפְחַת מִים					6a
	קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדָּד:	וַיֹּאמֶר	וַיִּגַע־בּוֹ	יְהוָה שְׁנִית וַיִּגַע־בּוֹ	7

Hoci sa vo v. 7, teda po druhom anjelovom vstupe, nespomína, že tam bol krčah, možno dedukovať, že Eliáš pil opäť iba z neho. Eliášovo vnútorné rozpoloženie po druhom posilnení sa podstatne zmenilo. Kým po prvom anjelovom príkaze „Vstaň a jedz!“ Eliáš iba jedol, po rovnakom druhom príkaze doslovne „vstal“ a navyše namiesto návratu k spánku sa vydal na dlhú cestu. Thiel vykladá, že prvé posilnenie je zamerané do minulosti – teda na vzpruženie unaveného Eliáša, kým druhé posilnenie smeruje do budúcnosti a slúži provizórne. Nemožno ani pochybovať o druhom zázračnom nasýtení, ktoré udržalo Eliáša počas dlhej cesty⁴⁴.

4 Vzájomné súvislosti medzi tromi príbehmi

Motív špecifického výskytu nádoby צַפְחַת v troch príbehoch umožňuje vypozerovať niekoľko ďalších súvislostí medzi nimi.

⁴⁴ THIEL, *Könige. Teilband 2, Lfg. 4*, 258, 260.

4.1 Eliáš a vdova

Krčah s vodou sa objavil pri Eliášovi zázračným spôsobom a rovnako zázračne poslúžil prorokovi počas dlhej cesty. Práve zázrak s krčahom robí prvé výrazné prepojenie s predchádzajúcim zázrakom v prípade vdovy. Dve narácie majú aj iné podobnosti: 1) Obaja, Eliáš i vdova, hovoria o smrti z dôvodu ťažkej životnej situácie (17,12; 19,4). 2) V prípade oboch ide o potravu, ktorá im navráti nádej (עֵגָה⁴⁵ v 17,13 a v 19,6 sú jediné zmienky v bloku Skorších prorokov). 3) V oboch prípadoch sa spomína nádoba צִפְתָּה, ktorá sa už v 1-2Kr nikdy viac neobjaví. 4) V oboch prípadoch z krčaha צִפְתָּה vzíde posila na veľa dní (17,15: יָמִים; 19,8: אֶרְבָּעֵים יוֹם). 5) V prípade vdovy prorok vedel, že nádoba môže poskytnúť požíveň iba zázračne, t. j. podľa Pánovho slova. Vo svojom prípade to zažil. V oboch prípadoch bol výsledok pozitívny.

4.2 Eliáš a Dávid

Jestvuje rovnako súvis aj medzi Eliášovým príbehom v 1Kr 19,3-8 a príbehom o Dávidovej nočnej špionáži u Šaula v 1Sam 26: 1) Obe udalosti sa udejú na púšti (Zif, 1Sam 26,1-2; púšť v okolí Bersaby, ktorá nie je ani 30 km od Zif, 1Kr 19,3-4). 2) Tak Dávid, ako aj Eliáš sú na úteku (1Sam 26,2; 1Kr 19,2). 3) Obaja unikajú pred kráľovskou autoritou (Šaul; Jezabel). 4) Obaja majú poslušný postoj k Pánovi (1Sam 26,9-11a.16.19.23-24; 1Kr 19,4-8). 5) Obaja prídu k nádobe צִפְתָּה, ktorá značí niečo mimoriadne. 6) Tak kráľovský, ako aj Eliášov krčah slúžia na vodu, na rozdiel od vdovinho, ktorý bol na múku. 7) Prvotné umiestnenie krčaha je rovnaké: „pri hlave“ Šaula i Eliáša (slovo מְרֹאֲשׁוֹת⁴⁶, 1Sam 26,7.11.12.16; 1Kr 19,6). Odlišuje sa však smer náležitosti: od prenasledovateľa Šaula bola nádoba odňatá a k hlave prenasledovaného Eliáša bola položená. 8) Nádoba sa v oboch príbehoch objavuje krátko a potom o nej niet zmienky. Odlišnosť je však v tom, že kým k Šaulovi sa už nevrátila, v Eliášovom prípade zohrávala potrebnú úlohu naďalej. Inými slovami, pri Šaulovi sa hovorí o jej zmiznutí, pri Eliášovi o jej objavení.

⁴⁵ Celkovo sa עֵגָה nachádza 7 × v MT: Gn 18,6; Ex 12,39; Nm 11,8; 1Kr 17,13; 19,6; Ez 4,12; Oz 7,8.

⁴⁶ Slovo מְרֹאֲשׁוֹת sa nachádza celkovo 10 × v MT (Gn 28,11.18; 1Sam 19,13.16; 26,7.11.12.16; 1Kr 19,6; Jer 13,18), z toho 7 × v 1Sam–2Kr.

Záver

Sedem jedinečných výskytov תַּחֲבֹצִי v troch príbehoch (3 + 3 + 1) možno dať do súvisu. Vo všetkých epizódach nádoba súvisí s Pánom (s Pánovým pomazaným, resp. s Pánovým zázračným pokrmom). V každej z troch epizód sa תַּחֲבֹצִי objaví nečakane a zohráva významnú úlohu. Iba v prvom príbehu na púšti Zif sa výslovne píše o jej odňatí od kľúčovej postavy v deji – od kráľa. Odňatie by mohlo predznačiť koniec Šaulovho kraľovania, avšak ešte menej isté je, či jej prevzatie Dávidom by mu malo predznačovať kráľovskú budúcnosť. Isté však je, že pri Dávidovi sa už viac nespomína. V ostatných dvoch príbehoch má nádoba už iba pozitívnu funkciu pre hlavných hrdinov. Ba čo viac, 4-krát je spätá s prorokom Eliášom. Jej posledný výskyt predznačuje novú pozitívnu budúcnosť pre proroka. Iba on zažije Božie zjavenie na Božom vrchu Horeb tak ako Mojžiš (הָרַר הַאֱלֹהִים תָּרַב, v Ex 3,1 a 1Kr 19,8) a navyše, nádoba sa už nikdy nevyskytne pri kráľovi v 1-2Kr. Odpoveď na otázku, či redaktori 1Sam–2Kr chceli obrazom nádoby uprednostniť prorokov eliášovského typu pred kráľovskou autoritou, nie je cieľom tejto štúdie. Chceli sme v nej upozorniť iba na to, že nádoba sa odníma kráľovskému prenasledovateľovi a podobná nádoba sa objavuje u takého vodcu, ktorý je disponovaný vnímať predovšetkým Pánovo slovo – u proroka. Je pozoruhodné a bádateľsky inšpiratívne, že v neskoršej biblickej tradícii aj kráľ Dávid je ochrancom Pánových prorokov (porov. 1Krn 16,22; Ž 105,15) a iba prorokom bolo už predtým prisúdené vodcovstvo mojžišovského typu (Dt 18,15-18).

Zoznam použitej literatúry

- ADAM, Klaus-Peter: A Didactic Case Narrative on Homicide Law: 1 Samuel 26. In: Klaus-Peter Adam – Friedrich Avemarie – Nili Wazana (eds.): *Law and Narrative in the Bible and in Neighbouring Ancient Cultures* (FAT II/ 54). Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, 99-122.
- AMIRAN, Ruth: *Ancient Pottery of the Holy Land. From its Beginnings in the Neolithic Period to the End of the Iron Age*, Jerusalem – Ramat Gan: Masada Press, 1969.
- BAR-EFRAT, Shimon: *Das Erste Buch Samuel* (BWANT 176), Stuttgart e.a.: Kohlhammer, 2007.
- BLUM, Erhard: Der Prophet und das Verderben Israels: eine ganzheitliche, historisch-kritische Lektüre von 1 Regum XVII-XIX, *VT* 47/3 (1997) 277-292.
- CAMPBELL, Antony F.: Diachrony and Synchrony: 1 Samuel 24 and 26. In: Antony F. Campbell: *Opening the Bible. Selected Writings of Antony Campbell*, Adelaide, SA: ATF Theology, 2014, 57-62.

- CAQUOT, André – DE ROBERT, Philippe: *Les Livres de Samuel* (CAT 6), Genève: Labor et Fides, 1994.
- CRAIG, Kenneth M.: *Asking for Rhetoric. The Hebrew Bible's Protean Interrogative* (BiInS 73) Leiden – Boston: Brill, 2005.
- DAYAGI-MENDELS, Michal: *Drink and Be Merry. Wine and Beer in Ancient Times* (Catalogue 417), Jerusalem: The Israel Museum, 1999.
- DIETRICH, Walter: *Samuel: Teilband 2: 1Sam 13–26* (BKAT VIII,2), Neukirchener-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2015.
- EDENBURG, Cynthia: "David Reproached Himself": Revisiting 1 Samuel 24 and 26 in Light of 2 Samuel 21–24. In: Walter Dietrich – Cynthia Edenburg – Philippe Hugo (eds.): *The Books of Samuel. Stories, History, Reception History* (BETL 284), Leuven – Paris – Bristol: Peeters, 2016, 467-78.
- EDENBURG, Cynthia: How (Not) to Murder a King. Variations on a Theme in 1 Sam 24; 26, *SJOT* 12/1 (1998) 64-85.
- FOKKELMAN, Jan P.: *Narrative Art and Poetry in the Books of Samuel. A Full Interpretation Based on Stylistic and Structural Analyses. Volume II: The Crossing Fates (I Sam 13–31 & II Sam 1)* (SSN 23), Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1986.
- Genista — The Plant List*. [online]. [cit 14-5-2019]. Dostupné na internete <http://www.theplantlist.org/1.1/browse/A/Leguminosae/Genista/>.
- GUNN, David M.: *The Fate of King Saul. An Interpretation of a Biblical Story* (JSOTSup 14) Sheffield: JSOT Press, 1980.
- HEPPER, F. Nigel: *Illustrated Encyclopedia of Bible Plants. Flowers and Trees, Fruits and Vegetables, Ecology*, Leicester: Inter Varsity Press, 1992.
- HERTZBERG, Hans Wilhelm: *Die Samuelbücher* (ATD 10), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1956.
- HOLLAND, Martin: *Das Erste Buch Samuel* (WStB.AT) Wuppertal: Brockhaus, 2002.
- JASTROW, Marcus: *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic literature. With an Index of Scriptural Quotations*, Jerusalem: Horev, 1950. (= *Jastrow*)
- KLEIN, Ernst: *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English*, Jerusalem: Carta 1987.
- KLEIN, Ralph W.: *1 Samuel* (WBC 10) Waco, TX: Word Books, 1983.
- LEE, Keung Jae: *Symbole für Herrschaft und Königtum in den Erzählungen von Saul und David* (BWANT 210), Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 2017.
- KOCH, Klaus: *The Growth of the Biblical Tradition. The Form-Critical Method*, New York: Charles Scribner's sons, 1969.
- MCKENZIE, Steven L.: Elaborated Evidence for the Priority of 1 Samuel 26, *JBL* 129/3 (2010) 437-444.
- NISSINEN, Martti – STEFAN Münger: «Down the River...»: A Shrine Model from Tel Kinrot in Its Context. In: Eva Kaptijn – Lucas Pieter Petit (eds.): *A Timeless Vale. Archaeological and Related Essays on the Jordan Valley in Honour of Gerrit van Der Kooij on the Occasion of His Sixty-Fifth Birthday* (ASLU 19), Leiden: Leiden University Press, 2009, 129-144.
- PANCZOVÁ, Helena: *Grécko-slovenský slovník. Od Homéra po kresťanských autorov*, Bratislava: Lingea, 2012.
- PYSCHNY, Katharina – SCHULZ, Sarah: Debating Authority – Concepts of Leadership in the Pentateuch and the Former Prophets: A Synthesis. In: Katharina Pyschny – Sarah

- Schulz (eds.): *Debating Authority. Concepts of Leadership in the Pentateuch and the Former Prophets* (BZAW 507), Berlin – Boston: Walter de Gruyter, 2018, 329-343.
- SALLER, Sylvester J.: “Iron Age Remains from the Site of a New School at Bethlehem”, *LA* 18 (1968) 153-180.
- SETERS, John Van: Two Stories of David Sparing Saul’s Life in 1 Samuel 24 and 26: A Question of Priority, *SJOT* 25/1 (2011) 93-104.
- SHALOM BROOKS, Simcha: *Saul and the Monarchy: A New Look* (SOTSMS) Aldershot: Ashgate, 2005.
- SIEBERT-HOMMES, Jopie: The Widow of Zarephath and the Great Woman of Shunem. A Comparative Analysis of Two Stories. In: Meindert Dijkstra – Bob Becking (eds.): *On Reading Prophetic Texts. Gender-Specific and Related Studies in Memory of Fokkeliën van Dijk-Hemmes* (BilnS 18), Leiden – New York – Köln: Brill, 1996, 231-250.
- SKA, Jean-Louis: “*I nostri padri ci hanno raccontato*”. *Introduzione all’analisi dei racconti dell’Antico Testamento* (Collana biblica), Bologna: EDB, 2012.
- SMELIK, K.A.D.: The Literary Function of 1 Kings 17,6-24. In: Johan Lust – Christianus Brekelmans (eds.): *Pentateuchal and Deuteronomistic Studies. Papers Read at the XIIIth IOSOT Congress Leuven 1989* (BETL 94), Leuven: Peeters – University Press, 1990, 239-243.
- STERNBERG, Meir: *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading* (The Indiana literary biblical series), Bloomington, IN: Indiana University Press, 1985.
- ŠTRBA, Blázej: Termin „srdce“ ako svedomie v Starom zákone. Niekoľko poznámok. In: Ivan Kútňny (ed.): *Špecifické Aspekty Svedomia v Perspektíve Rozvoja Osoby a Spoločnosti*, Bratislava – Nitra: Univerzita Komenského v Bratislave, RKCMBF – Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, 2007, 135-141.
- THIEL, Winfried: *Könige. Teilband 2* (BKAT 9/2,1), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2000.
- THIEL, Winfried: *Könige. Teilband 2* (BKAT 9/2,4), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2009.
- TSUMURA, David Toshio: Coordination Interrupted, or Literary Insertion AX&B Pattern, in the Books of Samuel. In: Lénart J. Regt – Jan Waard – Jan P. Fokkelman (eds.): *Literary Structure and Rhetorical Strategies in the Hebrew Bible*, Assen: Van Gorcum – Eisenbrauns, 1996, 117-132.
- TSUMURA, David Toshio: *The First Book of Samuel* (NICOT), Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2007.
- TYNJÄ, Tuula: *From the Field to the Publication: The Retrieval and Presentation of Pottery a Case Study from Early Iron Age Tel Kinrot, Israel* [Doctoral Dissertation] [online], Helsinki: University of Helsinki, 2017. [cit. 21-03-2019]. Dostupné na internete: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/175519>.
- VAUX, Ronlad de: “La quatrième campagne de fouilles à Tell el-Fâra`ah, près Naplouse”, *RB* 59 (1959) 551-583, Planche X-XX.
- ZAPPELLA, Luciano: *Manuale di analisi narrativa biblica* (Strumenti 65), Torino: Claudiana, 2014.
- ZOHARY, Michael: *Plants of the Bible*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.

WEARNE, Gareth J.: Reading Samuel as Folklore: 1 Samuel 23.19–24.22 and 26.1–25, a Case Study, *JSOT* 41/3 (2017) 337–354. [cit. 28-02-2019]. DOI: org/10.1177/0309089216661167.

Zhrnutie

Predmetom štúdie je sedem výskytov slova תַּחַת „krčah“ v masoretskom texte. Pozoruhodné je nielen objavenie sa „krčaha na vodu“ pri Šaulovi v 1Sam 26, ale Dávidov výslovný záujem oň. Avšak Dávidov zámer s ním, ktorý zostáva nešpecifikovaný, a tiež i nečakané vytratenie sa krčaha v narácii, vzbudzuje u čitateľa otázku, čo sa stalo s krčahom. Podobný krčah na olej sa objaví v príbehu o Eliášovom zázraku s olejom a múkou u vdovy v Sarepte (1Kr 17,8–16). Posledný výkyt slova súvisí opäť s prorokom Eliášovom, keď uniká pred Jezabel v 1Kr 19,3b–8. Štúdia poukazuje na súvis medzi príbehom, v ktorom dostane prorok zázračne krčah na vodu a medzi príbehom, kde sa krčah na vodu odníme od Šaula. Motív odňatia krčaha od kráľa a zázračné prisúdenie prorokovi naznačuje istú preferenciu v prospech prorockého vodcu, ktorý plní Pánovo slovo.

Kľúčové slová: krčah, תַּחַת, Šaul a Dávid, Eliáš a vdova, 1Kr 19,6.

Summary

The subject of the study is the word תַּחַת “jug” in its seven occurrences in the Masoretic text. The appearance of the “water jug” of Saul in Sam 26 is not only remarkable, but also David’s explicit interest in it. However, David’s intention with it, which remains unspecified, as well as the unexpected disappearance of the jug in the narrative, raises the question of what happened to the jug. A similar oil jug appears in the story of Elijah’s miracle with oil and flour at the house of the widow of Zarephath (1 Kings 17:8–16). The last occurrence of the word is again related to the prophet Elijah when he escapes from Jezebel in 1 Kings 19:3b–8. The study points to the connection between the story in which the prophet receives a miraculous jug and the story where the water jug has been removed from Saul. The motif of the withdrawal of the jug from the king and its miraculous attribution to the prophet suggests some preferences for the prophetic leader who fulfils the Lord’s word.

Keywords: Juglet, תַּחַת, Saul and David, Elijah and widow, 1 Kings 19:6.

Blažej Štrba
 Univerzita Komenského v Bratislave
 Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
 Banská 28
 976 32 BADÍN, Slovakia
 Blazej.Strba@frcth.uniba.sk

Obsah

Georg BRAULIK

Kánonicko-intertextuálne čítanie a biblická hermeneutika.

K aktuálnej diskusii v starozákonnej vede 1-10

Blažej ŠTRBA

Od kráľovho krčaha k prorokovmu. Prieskum motívu

„krčaha“ חַרְחָלָה v masoretskom texte 11-28

Massimo GRILLI

Usmernenia a výzvy pre novozákonnú biblickú teológiu 29-41

Eubomír MAJTÁN

Timotej – Pavlov delegát v komunitách. Osoba delegáta v Pavlových listoch vo svetle grécko-rímskej korešpondencie a rabínskej

halachickej literatúry 42-56

Abstrakty a recenzie 57-72

Správy a oznamy 73-86

Contents

Georg BRAULIK

Intertextual Canonical Reading and Biblical Hermeneutics:
Remarks on the Current Dialogue within Old Testament
Scholarship 1-10

Blažej ŠTRBA

From the King's Jug to the Prophet's. Exploring the Motif of
"Jug" יַג in the Masoretic Text 11-28

Massimo GRILLI

Guidelines and Challenges for New Testament Biblical Theology ... 29-41

Lubomír MAJTÁN

Timothy – Paul's Agent in the Communities. The Status of Agent
in the Pauline Epistles in the View of Greco-Roman Diplomatic
Correspondence and Rabbinic Halachic Literature 42-56

Abstracts and Reviews 57-72

Communications and References 73-86